

РЕЦЕНЗИЯ

от Тодор Петров Петров, доктор на историческите науки, професор във Военна академия “Георги Стойков Раковски”, София-1504, бул. “Евлоги и Христо Георгиеви” № 82

на дисертационния труд на Александър Петров Въчков на тема „Корпоративното облекло”, представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по научна специалност 05.08.04 – Изкуствознание

Дисертационният труд на Александър Въчков е посветен на важен и недостатъчно разработен проблем, свързан с историята на корпоративното облекло на българската войска, а именно – със зараждането и развитието на българските военни униформи през периода 1878-1945 г. Проследено и изяснено е цялостно, а същевременно – и в детайли, конституирането и оформянето на униформите на българската войска през разглеждания период. Разкриването на произхода, развитието и усъвършенстването на военното облекло в българската армия и особено на външните влияния, на които е подложено, съвместно със стремежа още в момента на неговото възникване в основата му да залегне самобитно българско начало, има важно значение при изучаване на натрупания в миналото опит по отношение на третирания в дисертацията основен проблем, а едновременно с това и с оглед на бъдещите разработки със сходна тематика.

Същевременно различните промени, засягащи униформите, привеждането им в съответствие със съвременните за разглеждания исторически период тенденции в тяхното развитие и модернизиранието им съдействат за обогатяване на съпътстващите ги детайли – знаци, символи, украса, свидетелстващи за тяхната национална идентичност и специфика. Налагането на икономичност и прагматизъм в хода на развитието на униформите на българската армия е също техен съществен белег, който неизменно ги съпътства през годините на съществуването им.

Разкриването на тяхната същност и значение неизменно води до извода, че освен своето практическо предназначение и приложение, униформите притежават също представителна, естетическа и възпитателна функция.

В тясна връзка с всичко това е и фиксираната от Вълков цел на дисертационния труд, а именно - да се изясни „историческата правда и коректната хронологизация на форменото облекло на Българската армия” (с.2 - 3), т. е. съдържанието на разработката съответства на зададената тема и нейната цел, която е изпълнена от докторанта.

До настоящия момент само отделни въпроси, свързани с униформеното облекло на българската армия, са били обект на внимание в ограничен брой публикации, които обаче далеч не изчерпват въпроса за неговата същност и специфика. Повечето от тях са с популярен характер, някои се характеризират с неточности, налице са също едностранчивост и непълноти, дължащи се преди всичко на недостатъчно използвана документална база и непълна информация. Характерна обща слабост на досегашните проучвания е липсата на задължителния за подобни случаи придружаващ илюстративен материал. Всичко това е подтикнало Вълков да създаде убедително изложение по темата, съпътствано от специално подготвен от него илюстративен материал, в това число и на възстановки на запазени до днес образци български военни униформи.

Дисертацията е в обем на 200 с. и се състои от увод, 6 глави (в параграфи е представена само втората), заключение и списък на ползваните източници. Като отделен, втори том от 129 с., е оформено приложение към труда. То включва общо 90 табла - 64 със 117 реконструкции на униформи и 26 с цветовете различия на родовете въоръжени сили и частите, както и 31 чертежа с конструкцията на основните модели корпоративно военно облекло. Дисертацията обхваща периода 1878-1945 г., т. е. от Освобождението до края на Втората световна

война, което означава, че посочените хронологични рамки са в съзвучие с общоприетата периодизация в българската история.

Дисертационният труд е разработен и структуриран съобразно изискванията на проблемно-хронологическия подход. Това е позволило на докторанта да представи проблемите в дълбочина и в ширина, и да избегне повторенията. При разработването на дисертацията са използвани разнообразни методи, което е помогнало за реконструирането на цялостната картина на проблема. Освен историческия и логическия метод, приложение са намерили също методите на анализ и синтез, на сравнение и аналогия, на абстрахиране и обобщение и др., които също са използвани, но с малки изключения не са изрично посочени.

При написването на труда докторантът е използвал документи и материали от 7 фонда, съхранявани в 3 архивохранилища в страната – ЦДА, НБКМ-БИА и ДВИА – В.Търново. Количеството и на другите посочени източници – 6 публикации на документи, 13 заглавия на енциклопедично-справочни издания, 126 - на научна литература (в това число 86 на монографии и 40 студии и статии на български, руски, немски, австрийски, английски, френски, чешки и сръбски автори), както и материали от периодичния печат от 7 вестника и списания, са също в съотношение, което отговаря на изискванията за една дисертация. Представените в труда факти и сведения са достоверни, голяма част от тях се въвеждат за пръв път в научно обращение или са слабо познати и почти неизползвани до момента.

Основният принос в труда е осъществен по отношение цялостното изследване историята на униформеното облекло в българската армия през разглеждания период. Разкрити са мястото, ролята и приложението на униформите в българската войска, тяхната същност и значение като обединяващ военнослужещите символ, съдействащ за приобщаването им около идеята за принадлежност към една и съща национална общност и

държава и за подчертаването на националната им и държавностна идентичност.

За пръв път е разкрит българският принос в развитието на военното облекло в световен мащаб – българската армия е сред първите в света, въвели униформите със защитен цвят, чиито приемник и продължител са по-сетнешните униформени образци от типа „каки”. Друг български принос, изследван и представен от Въчков, е изпреварващото в сравнение с другите армии въвеждане на униформите с обърната яка, въвеждането на украсата и цветовете съчетания в гвардейското облекло, бродираните кокарди на летците, яките и маншетите на шефските полкове, вензелите и знаците за пагоните, които са сред ариергардните образци в световната униформена практика.

Много съществен е приносът в дисертацията по отношение уточняването и въвеждането на български аналог на използваната в униформологията специфична терминология. Нововъведеният от докторанта сбор от термини с подчертано български лингвистичен характер съдейства за по-лесното възприемане на понятията и за игнориране на използваните неясни чужди заемки.

Принос на докторанта е също натрупването на фактологична информация по разглежданите от него въпроси и добавянето на нови сведения по темата. Изготвените от същия илюстрации с възстановки на униформено облекло имат ярко изразен приложен характер, съдействат за популяризиране на военните униформи на Третото българско царство и ги правят достъпни за потребителската аудитория, както и за използването им в бъдещи изследвания. В този смисъл са и внесените корекции по отношение на тиражирани до момента неточности и погрешни твърдения относно военното облекло на българската армия.

Друго достойнство на дисертацията е, че е изградена на основата на широка изворова основа. В хода на изследването са привлечени значителен

брой документи и материали, повечето от които се ползват за първи път в научна разработка. Докторантът ги анализира и интерпретира успешно, вплитайки ги умело в своето изложение, доказвайки по този начин, а и със своите изводи и обобщения, че се налага като задълбочен изследовател.

Текстът на дисертацията и резултатите от извършените в нея изследвания са изцяло дело на докторанта. Те очертават постигнатите от него приноси и съдействат за повишаване на знанията по една недостатъчно разкрита до нейното написване страница от българската история, а и на помощната историческа наука униформология.

Към дисертационния труд на Ал. Вьчков могат да бъдат отправени също някои бележки, допълнения и препоръки. Някои от посочените в него документални публикации са включени в раздел „Монографии“ на списъка с литературата, вместо да бъдат изведени в отделна рубрика. Това се отнася и за публикуваните дневници и спомени. В същия списък липсват изследванията на Захари Стоянов, Веселин Трайков, Бистра Цветкова, Шанко Апостолов и др., въпреки че са цитирани добросъвестно в хода на изложението на труда.

Авторът би могъл също да концентрира своите научни приноси в не повече от 5 - 6 точки (в дисертацията са посочени 11), като изрично подчертае, че до момента изследваното и поднесеното от него е до голяма степен неизвестно. В този смисъл бих му препоръчал да продължи да популяризира съдържанието на дисертацията чрез публикации, за да достигне до още по-широк кръг от читатели.

До момента Вьчков има отпечатани 7 монографии (2 в съавторство) и 17 научни и научнопопулярни публикации по проблематиката на дисертацията. Това свидетелства, че разработването ѝ е резултат от упорита изследователска дейност, а направените анализи и изводи, както и съпътстващият илюстративен материал, не будят възражения. Нямам информация за цитирането на публикациите от други автори.

Посочените пропуски или неточности в дисертацията не намаляват положителното ми впечатление от труда. Докторантът представя изследване по въпрос, който има важно научно, а и практико-приложно значение и се представя като задълбочен изследовател.

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и отразява основните положения и научните приноси на дисертацията.

Като имам предвид всичко казано по-горе, достойнствата на дисертацията и постигнатите в нея научни резултати, както и че оценката ми за нейните качества е изцяло положителна, предлагам на членовете на уважаемото научно жури да вземат решение за присъждане на докторанта Александър Петров Въчков на образователната и научна степен „доктор” по научната специалност 05.08.04 – Изкуствознание.

Рецензент:

10 април 2014 г.

(Проф. д.ист.н. Тодор Петров)